

Feldmár András – Büky Dorottya

A CUDAR ÉDESANYA

A kötet gondozásában közreműködött a Feldmár Intézet.

A Feldmár Intézet szellemi műhely, amely a filozófia, az etika és az interperszonális fenomenológia eszközeivel közelít az emberek közti viszonyokhoz. Az intézet által szervezett előadások, workshopok és csoportok célja, hogy minél többen lehessenek aktív részesei az értelmes, szabad és szégyenérzet nélküli kommunikáció élményének.

www.feldmarintezet.hu

FELDMÁR ANDRÁS – BÜKY DOROTTYA

A CUDAR ÉDESANYA

Beszélgetések a mesék erejéről

Feldmár András – Büky Dorottya: *A cudar édesanya – Beszélgetések a mesék erejéről*
© Feldmár András – Büky Dorottya, 2019

Szerkesztő: Szörnyi Krisztina

Borító: Szabó Balázs

HVG Könyvek, Budapest, 2019
Kiadóvezető: Budaházy Árpád
Felelős szerkesztő: Tanács Eszter
www.hvgkonyvek.hu

ISBN 978-963-304-804-7

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus, fényképeszeti úton vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Szauer Péter

Nyomdai előkészítés: typoslave [Jeli András]

Nyomás: Gyomai Kner Nyomda Zrt.

Felelős vezető: Erdős Tamás vezérigazgató

Tartalom

Bevezető	9
Mezőszárnyasi	23
Megölő Istéfán	42
Kígyóhéjú királyfi	60
Hammas Gyurka	79
Gyöngyike	99
Az eltáncolt papucsok	113
A cudar édesanya	130
A banya	148
A mesék forrásai	169

„Nincs időnk arra, hogy siessünk!”

Feldmár András

„A léleknek sokféle képessége van arra, hogy valamit elsajátítson: az érzékelés, a képzelőerő, az ítéletalkotás és a megértés képessége. Ezekre mind kell támaszkodni. A csúcson azonban a szeretet teremt egységet, amely mindent felülmúl.”

Szent Bonaventura

Bevezető

BD: Itt vagyunk megint, beszélgetünk. Szeretem a meséket. Kiválogattunk nyolc mesét, némelyik elég borzalmas. Halál, szex, szenvedés, félelem van bennük, majd aztán valami csoda folytán – meg rátermettséggel, reziliencia segítségével – jóra fordulnak a dolgok. Mire jó ez nekünk? Hát miért jó beszélgetni bármiről is? Az ember folyton változik, tanul, tapasztal, élményeket, emlékeket gyűjt, megért dolgokat, következtetéseket von le, igazságokat fedez fel. A beszélgetésben sokkal okosabb az ember, mint ha egyedül spekulál. Ahogy Szent Bonaventura mondja: „A csúcson azonban a szeretet teremt egységet, amely mindent felülmúl.” Ez a legjobb az egészben. Nem hét mesét választottunk, ahogy illene, rendes „meseszámmal”, hanem nyolcat. A fekvő nyolcas a végtelent szimbolizálja, ahogy végtelen ez a beszélgetés, úgy lehet végtelen ennek a könyvnek az olvasgatása is. Ha valaki kiolvassa, újra neki-láthat előlről, vagy belekaphat bárhol véletlenszerűen. Olvashat más meséket, ugyanígy, beszélgetve valakivel. Csinálhatunk újra meseköröket a börtönben... – de sajnos, ez csak mesebeszéd. Ám a beszélgetésnek soha nem lesz vége. Szerencsére! Szerintem fejlődünk is ebben a könyvben a korábbiakhoz, *A barna tebén fiához* és az *Útmutató tévelygőknek*

kötetekhez képest. Itt ki-be ugráltunk a karakterekbe, és néha egészen beleéltük magunkat a szerepekbe. Ez nagyon jó irány szerintem, mindenkinek csak ajánlani tudom. Mert fontos alapkérdés az, hogyan olvassunk, játsszunk, hallgassunk, nézzünk mesét. Mindenekelőtt szögezzük le, a mesét nem csak gyerekeknek való műfajnak tekintjük. Persze el lehet gondolkodni azon, melyik mese hogyan hat a gyerekre, amiről sokan vitatkoznak, de mi nem ezzel akarunk foglalkozni.

Lehetne úgy olvasni a meséket, ahogy Bonaventura teszi a Szentírással: a különféle jelentésszinteket vizsgálja, s ez Dantét is inspirálta. Kezdhethük a burkolattal, a jelentés külső szintjével, vagyis tulajdonképpen a látszattal. Aztán következik az allegorikus szint, ahol a szöveg minden eleme úgy értelmezhető, mintha valami mást helyettesítene és így tovább. De nézhetjük máshogy is, sokkal személyesebben, érzelmesebben, gyermekiben. Vagy tekinthetünk rájuk úgy is, mintha álmok lennének. Elvégre a mesék, a mítoszok ugyanonnan jönnek, ahonnan az álmok, ezért rezonálunk rájuk olyan erősen. A tudatnak azokról a tartalmairól, amikre nincsenek szavak, csak szimbólumokban tudunk beszélni.

FA: Én a pácienseimmel az álmokat is mindig minimum három szinten vizsgálom. De abban, ahogy én dolgozom velük, az a legfontosabb, hogy sem ő egyedül, sem én nem fogjuk „megérteni” az álmokat. A megértés vagy értelmezés csakis a párbeszédben, közöttünk csillanhat meg. Csak együtt, a kapcsolatban, a kommunikációban tudunk gondolkodni, beszélni arról, tulajdonképpen miről is szól

egyik vagy másik álmom. A lényeg tehát a kapcsolat. Aztán ha ez megvan, háromféle fényvel lehet átvilágítani egy álmot.

Leginkább a hologramra hasonlít: egy negatívra három képet is fel lehet venni, az elsőt piros lézerrel rögzítem, a második zöld lézerrel megy a tetejére, és rájuk vetül egy harmadik kép fehér lézerrel. A színek összekeverednek, és minden mindenben benne van. Ha ezt a negatívot összetépem, akkor is minden részletében megvan minden, nem veszünk el belőle semmit. Rekonstruálni lehet a képet az egészből vagy a részből, minden mindent ott van. Mind a három különböző fényű exponálás. Ha a fehér képet akarom látni, a fehér lézerrel nézek át rajta, ha a pirosat, akkor a pirossal. Valahogy így működik az álmom szerintem, és így működik az emberi agy. Az első exponálás egy egzisztenciális pillanatkép. Ez történik most. Ez van most az életedben. A második arról szól, mi volt a gyerekkorodban, a harmadik pedig arról, mi megy végbe benned pszichodinamikusan, a lelkedben. Tehát az álmom egyszerre szól a külső életedről, a belső életedről, a mostról, a gyerekkorodról, a tudatosról és a tudattalanról. Soha nem erről vagy arról, hanem minderről egyben. Ha Bonaventura jelentésszintjeit nézem, akkor az első, felső réteg a manifesztáció, a mondat. Noam Chomsky is, Freud is úgy tekintett a mondatra, hogy vizsgálták a felszíni struktúrát, és a mélyet is, ami nem látszik, mégis manifesztálódik a felszíni struktúrában. Ez fontos, mert lehet két felszíni struktúra egyforma, míg a mély struktúra teljesen eltérő.

BD: Ezért tartom inkább viccesnek az álmoskönyveket. Mert csak a felszíni struktúrát látják, és mint egy kódrendszert nézik a jeleket úgy, hogy a mélyebb rétegeket, ahonnan az egész ered, egyáltalán nem ismerik.

FA: Nos, igen. Például vegyük ezt: Pista kezéből kicsúszott a szappan, lehajolt, és Jóska seggbe baszta. Ez lehet valakinek az álma vagy egy népmesei jelenet, de ha két ember álmodja ugyanezt, az a mély struktúrában egészen mást jelent mindkettőjüknél.

BD: Lehet valami látszólag teljesen ugyanolyan, de valójában teljesen más. Az álmok és a mesék ilyesfajta dekódolása abból indul ki, hogy a felszíni struktúra visszahat a mélyebb rétegekre, és ha ügyesen értelmezzük, rendezzük a felszíni struktúrát, az jótékonyan befolyásolja a mélyeket. Ez amúgy lehetséges? A mesék csodás terápiás hatását sokan ennek tudják be.

FA: Szerintem, és ebben Freuddal értek egyet, nagyon kell vigyázni az ilyen értelmezésekkel. Freudot mindig is a mély érdekelte, nem a felszín.

BD: A nyelvészetben azonos alakúságnak hívjuk azt, ha két szó tök egyforma, de tartalmilag, etimológiailag semmi közük nincs egymáshoz.

FA: Vannak azonos alakú gondolatok, mondatok, sőt még cselekedetek is. Például ha egy lány nem eszik, és nagyon vékony lesz, ezt egyszerűen anorexiának címkézik. De én például eddig legalább egy tucat lánnyal dolgoztam, akinek pont ugyanez volt a problémája, de a mélyben tizenkét, egymástól teljesen eltérő sztori rejlett. Egyikük sem azért csinálta, amiért a másik. Ugyanaz a felszín, és

tizenkét különböző ok a mélyben. De azért valamilyen módon a dekódolásnak is lehet értelme.

BD: Szent Bonaventura az allegorikus szintet nagyon komolyan veszi, szerinte mindennek van rejtett tartalma, amit helyettesít. Én azért óvatos lennék ezzel. Lehetséges, hogy van ilyen rejtett tartalma a meséknek, de elképesztő marhaságok is kiszülhetnek az ilyesfajta elemzésből. Egyesek szerint asztrológiai összefüggések, rejtett életvezetési tanácsok, titkos politikai tartalmak, vad szexuális szimbólumrendszerek olvashatók ki a mesékből, és persze mindenben lehet némi igazság. Csak az a baj, hogy aztán már nem tudom annak látni a dolgot, ami. Néha a mese csak mese.

FA: Maimonidész, *A tévelygők útmutatójának* szerzője, kódolva írt, többek közt azért is, mert mindig van olyan hatalom, amelyik cenzúrázni akarja, amit ki akarunk mondani. David Bakan, aki Kanadában, a York Egyetemen dolgozott, azt állította, Freud huszonnégy kötetében tulajdonképpen benne foglaltatik a zsidó tradíció. Azaz a pszichoanalízisben kódoltan el van rejtve a zsidó vallás. Bakan könyvet írt Freud miszticizmusáról, amiben arra a következtetésre jut, hogy Freud tudta, eljön a zsidóírtás, és gyorsan szekularizálta a legmélyebb szimbólumokat és a legmélyebb történeteket a tudomány felszínéhez. Mert úgy gondolta, a tudomány tovább él majd, de a zsidó misztika nem. Ez érdekes. De létezik olyan pszichoterapeuta is, Sheldon Kopp például, akinek így hangzik az egyik szlogenje: *there are no hidden meanings*, azaz nincsenek rejtett értelmek. Nem könnyű ezt elfogadni egy terapeutának, mert általában azt hisszük, pont az a munkánk, hogy

kiássuk a rejtett értelmeket. Kopp viszont úgy tartja, sokkal könnyebb az élet, ha nincsenek rejtett értelmek. Márpedig ha vannak, de mondjuk, elfogadom azt a pozíciót, hogy nem keresek rejtett értelmeket, akkor ha neked akárhány is van, és a tudomásomra akarod hozni – miközben tudod, hogy én nem fogom sohasem keresni –, akkor valószínűleg motiválsz...

BD: Hogy ki kelljen mondanom.

FA: Igen, hogy kimondd őket.

BD: Paul Watzlawick szintén azt vallja, nem érdeklik a rejtett értelmek. Inkább arra biztat, csak mondd meg, mit akarsz, fogalmazd meg pontosan, az lesz a cél, és a hozzá vezető legrövidebb utat kitaláljuk együtt. Tudom, hogy ez szerinted csak egyfajta bűvészkedés, de ő nem keres semmit a dolgok mögött. Megoldja azt a problémát, amivel felkeresték, és kész.

FA: De hát ez unalmassá teszi a terapeuta munkáját! Persze lehetséges, hogy hatékony. Legalábbis rövid távon. Ám a terapeutának is el kell határoznia magát, hogy élvezni akarja-e a munkáját, és akkor talán nem lesz annyira hatékony. Vagy elhatározza, hogy hatékony lesz, és teszi a dolgát mechanikusan, mint a favágó. Persze most csak viccelek, mert ha ez ilyen egyszerű lenne, én is a hatékonyság mellett tenném le a voksom. De hosszabb távon kárt okoz az, aki gyors és hatékony akar lenni. Egyszer beszélgettem Victoria Sweettel, a lassú orvoslás nagykövetével, aki azt bizonygatja, hogy hosszú távon hatékonyabb és olcsóbb az odafigyelés, a részletes beszélgetés, mint a modern, villámgyors, technicizált orvoslás.

BD: De hiszen nincsen időnk! Elolvastam Szent Bonaventura *Itinerariumát* – jellemző módon a vonaton, a telefonomra letöltve, tehát maga az egész helyzet is vicc –, és ezalatt elgondolkodtam rajta, mennyi ideje volt neki arra, hogy ezzel foglalkozzon. Nemcsak a könyv megírásával, hanem mindazzal, ami mögötte van: a meditációval, a kontemplációval, az imával, a gondolkodással, a rengeteg beszélgetéssel. Nagyon jó könyv egyébként, útmutatót ad, mi az a hat lépcső, amin keresztül el lehet jutni Istenhez. Tulajdonképpen egy megvilágosodáslépcsőzet. Aminek, ha hiszek a céljában, érdemes nekivágnom, és rátennem az életemet. De ha nem hiszek benne – ahogy például egy szekularizált, hitetlen világban –, örületes időpocsékolásnak tűnik. Neked is van egyfajta hited a pszichoterápiában, de egy kiábrándultabb, szkeptikusabb, cinikusabb világban másra kell az idő, hatékonynak kell lenni. Lehet, hogy anakronizmus az, ahogyan mi gondolkodunk a beszélgetésről, az együttlétről, a kapcsolatokról, ahogy Szent Bonaventura lépcsői is.

FA: Nincs időnk arra, hogy siessünk! Ha meglenne az egyenes, a legrövidebb út A-ból B-be, azt mindenki tudná, meg lehetne keresni még az interneten is. De a terapeutának kószálni, bolyongani kell a pácienssel, hogy felfedezzenek valamit, amit addig egyikük sem tudott. Ha a terapeuta „okos” akar lenni, tudja a tutit, és azt is, milyennek kéne lennie a páciensnek, akkor a transzferencia sohasem szűnik meg, a páciens sohasem fog magára ébredni. Terapeutaként nem azért vagyok, hogy segítek. Arra való vagyok, hogy a páciens ne legyen egyedül. Figyelnem kell rá szeretettel, elfogadással, bátorítással, a többi az ő dolga.